

JUKKA NEVAKIVI, *Apu jota ei pyydetty. Liittoutuneet ja Suomen talvisota 1939—1940*. Tammi, Helsinki 1972, 306 s.

Viimeisen puolentoistakymmenen vuoden aikana on ollut mielenkiintoisella tavalla havaittavissa, miten jotkut itsenäisyytemme ajan tapahtumasarjat ajankohtaistuvat ja herättävät vilkastakin polemiikkia. Ensinnä tilitettiin ulkolaistenkin tutkijoiden voimin Suomen joutumista jatkosotaan, seuraavaksi ajankohtaistuivat kansalaissodan tapahtumat ja sen aikaiset terrorityöt. 1960-luvun kulttuuriradikalismi käänsi katseensa Lapuan-liikkeen päiviin. Nyt on tullut Suomen talvisodan vuoro.

Ei ole mikään ihme, että talvisota on nousut vasta nyt laajemman polemiikin aiheeksi, onhan se ollut tähän asti kuin kuuma peruna, johon mikään osapuoli ei ole mielellään kajoanut. Talvisota on vaikea tapaus pelkästään aatteellisestikin; esim. sodan jälkeinen kaunokirjallisuutemme ei ole siihen liiemmästi kajoanut. Parin viime vuoden aikana on kuitenkin ilmestynyt useampiakin ansiokkaita talvisotaa ja sen taustaa käsitteleviä tutkimuksia. Tähän on ollut muun ohella vaikuttamassa pelkästään sekin, että arkistot talvisodan ajalta ovat avautuneet.

Kotimaisten ja eräiden ulkomaisten arkistojen avautuminen tutkijoiden käyttöön on antanut VTT Jukka Nevakivelle mahdollisuuden tutkia talvisodan suurpoliittista taustaa perusteellisemmin kuin se aikaisemmin oli mahdollista. Nevakiven tutkimus »Apu jota ei pyydetty», liittoutuneet ja Suomen talvisota 1939—1940 perustuu suomalaisten ja brittiläisten arkistojen lisäksi aikaisemmin julkaistuun amerikkalaiseen ja saksalaiseen asiakirja-aineistoon

sekä Norjan ulkoministeriön ja Puolan väliaikaisen hallituksen arkistoihin. Näistä on ehdottomasti tärkein Englannin valtionarkistossa säilytettävä kabinetin ja ulkoministeriön arkisto, joka on avattu vuoteen 1942 saakka. Valitettavasti ranskalainen arkistomateriaali on saatavissa tutkijoiden käyttöön vasta parinkymmenen vuoden kuluttua, puhumattakaan neuvostoliittolaisesta materiaalista, jonka avautumisesta ei ole tietoa. Nevakivi ei, aivan oikein, ole säikähtänyt ranskalaisenkaan lähdemateriaalin puutetta vaan on ryhtynyt lähinnä Englannista löytyvään materiaaliin perustuen hahmottelemaan kokonaiskuvaa liittoutuneitten suhtautumisesta Suomen talvisotaan. Nevakivi ilmoittaa lähteneensä liikkeelle nimenomaan liittoutuneitten Suomen politiikasta, koska saatavissa olevat vähäisetkin ranskalaiset lähderyhvät osoittavat, ettei kysymystä voi rajoittaa osaksi Englannin ulkopolitiikkaa.

Tutkimuksen tarkoituksena on ollut antaa yksityiskohtaisempi kuva liittoutuneitten Suomen politiikasta kuin tähän asti on ollut lähdemateriaalin puutteellisuuden vuoksi mahdollista. Tällöin tarkoituksena on ollut tutkijan mukaan osoittaa talvisota osaksi maailmantragediaa. Tätä tutkimuksen tavoitetta ajatellen tuntuukin ihmeelliseltä, että Nevakivi on erityisemmin perustelematta rajannut Yhdysvaltojen osuuden kokonaan pois. Jos kohta Yhdysvallat noudattikin virallisesti tiukkaa puolueettomuutta, ei sen suopeaa asennetta Suomen käymää taistelua kohtaan ja materiaalista apua voi kokonaan sivuuttaa.

Suomen talvisota ajoittuu siihen vaiheeseen, jolloin toinen maailmansota oli jo alkanut, mutta varsinainen rintamajako ei ollut selkiintynyt. Ratkaisutaisteluihin ryhtymistä vältettiin kaikilla rintamilla. Länsivaltojen ja Neuvostoliiton lähentyminen oli katkennut äkkiä Saksan myönnyttyä taktisesti nopeammin Neuvostoliiton haluamiin turvallisuusjärjestelyihin. Näin syntyneen ns. Ribbentrop -sopimuksen perusteella länsivallat ja Neuvostoliitto joutuivat nimellisesti vastakkaisille puolille. Nevakiven tutkimus kuitenkin osoittaa, kuinka sitkeästi ajatus »suuresta allianssista» eli erityisesti englantilaisten poliitikkojen mielessä. Niinkään vakavan ja yleisen mielipiteen mielestä tuo-

mittavan asian kuin venäläisten hyökkäys Suomeen oli, ei annettu ratkaisevasti vaikuttaa poliittiseen suuntaukseen, jonka mukaan Saksa oli vihollinen numero yksi. Näin sodan alussa oli ranskalaisilla ja englantilaisilla upseereilla aikaa Maginot-linjan luomassa suojassa kehitellä operaatiosuunnitelmia, joilla voisi voittaa Saksan ryhtymättä varsinaiseen ratkaisutaisteluun. Nevakiven tutkimuksessa selviääkin talvisodan aikaisten interventiosuunnitelmien liittyminen saumattomasti tähän strategiaan.

Jos mitään, niin Nevakiven tutkimus ainakin karistaa lopullisesti pois luulot liittoutuneitten virallisen avun humaaneista tarkoituspäristä. Takana oli vain selkeä, järkipäinen suurvaltapoliittinen tilanteenarvio. Sodan aikainen neuvostopropaganda näyttää olleen osittain oikeassa siinä, että mm. englantilaiset tukivat Suomen taistelua. Nevakiven tutkimuksessa ilmenee, että Englanti oli valmis rohkaisemaan syksyllä -39 Suomen vastarintaa, muttei antamaan vaadittavaa materiaaliapua. Kun maailman yleinen mielipide oli asettunut varauksetta Suomen puolelle, eikä Suomen puolustus romahtanutkaan muutamassa viikossa, havahtui Englannin poliittinen ja sotilaallinen johto huomaamaan mahdollisuuden käyttää Suomen talvisotaa hyväksi Saksan vastaisessa taistelussa. Suomen taistelua pitkittämällä luultiin voitavan vaikuttaa Neuvostoliiton Saksalle lähettämiin materiaalimääriin. Nevakiven mukaan liittoutuneet kuitenkin huomattavasti yliarvioivat Saksan Ribbentrop-sopimuksen perusteella Neuvostoliitosta saaman materiaalitäydennyksen merkitystä.

Suomen avustamiselle suopeata mielialaa pyrittiin käyttämään hyväksi toisellakin tavalla: lähettämällä avustusretkikunta Narvikin ja Kii-runan kautta nimellisesti Suomeen voitaisiin miehittää Pohjois-Ruotsin malmialueet, jotka olivat Saksan sotatarviketeollisuudelle ensiarvoisen tärkeitä.

Nevakiven tutkimuksessa selviää Suomen poliittisen ja sotilaallisen johdon yllättävä mallillisuus ja puolueettomuus hetkellä, jolloin koko maan olemassaolo oli kyseessä. Suomi ei halunnut Neuvostoliiton erottamista Kansainliitosta, yhteyksiä ei haluttu solmia Venäjän emigrantti- ja vastavallankumouksellisiin jär-

jestöihin, eikä muutenkaan käytetty keinoja, joilla olisi voinut vaikuttaa Neuvostoliiton sisäisiin oloihin. Ensi yrityksistä huolimatta Suomi vältti ottamasta maahan Puolan väliaikaisen hallituksen alaisia joukkoja. Sitä paitsi Suomi ei milloinkaan esittänyt virallista avunpyyntöään kolmansille valtioille. Nevakivi korostaa myös erityisesti pääministeri Risto Rytin ansioita hänen asettuessaan Moskovan neuvotteluissa varauksettomimmin rauhan solmimisen kannalle.

Varsinaisten johtopäätösten vetämisen Nevakivi jättää vähemmälle. Tutkimuksen kannalta merkittävimmiksi tuloksiksi jää avustussuunnitelmien synnyn ja kehityksen selvitys. Kun kyseessä ei ole mikään opinnäyte, on Nevakivi uskaltanut varsinkin kirjan loppupuolella rohkeasti spekuloida. Spekulaatiot tuskin lisäävät teoksen tieteellistä painavuutta, mutta kylläkin mielenkiintoa ja jännittävyttä. Luetavuutensa kannalta »Apu jota ei pyydetty» onkin laadukkaimpia teoksia viime aikoina ilmestyneiden historiantutkimusten joukossa.

Nevakivi tyrmää kauan hellityn ajatuksen, että Suomi pyytämällä liittoutuneita apuun talvella -40 olisi voinut muuttaa maailmanhistorian kulkua. Kaiken todennäköisyyden mukaan liittoutuneet eivät kuitenkaan olisi antaneet avoimeen selkkaukseen Neuvostoliiton kanssa. Nevakiven spekulatioista mielenkiintoisimpia on hänen arvionsa liittoutuneitten sotilaallisista mahdollisuuksista Suomessa. Varsin hyvän ja aikaisemmin käyttämättömän vertailutapauksen antaa liittoutuneitten joukkojen toiminta Narvikissa huhtikuussa -40. Todistusvoimaa lisää vielä se, että interventioon ottivat osaa useat sellaiset joukko-osastot, jotka alun alkaen oli suunniteltu lähetettäväksi Suomeen. Nevakiven suorittama arvio ei anna kovin lohdullista kuvaa näiden joukkojen operaatiokyvystä.

Liittoutuneitten antaman ase- ja materiaaliavun yksityiskohtaisemman selvittelyn Nevakivi työntää sotahistorioitsijoiden tehtäväksi. Nyt kuitenkin avun määrä ja merkitys jää melko hämäräksi. Tätä puutetta olisi poistanut edes jonkinlainen selvitys esim. kirjan liitteenä.

Martti Turtola